

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

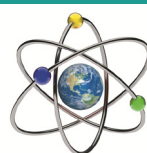
№4(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 260 sahifa,
2-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekistonning mintaqaviy va global geosiyosiy pozitsiyasi: milliy o'zlik va media reprezentatsiya tahlili	16
Salim Doniyorov	
Axborot kommunikatsiya texnologiyalari vositasida o'quvchilarning adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirish	21
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich, Xoldarova Gulchehra Tajibayevna	
Adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirishda elektron darsliklar va multimedia vositalaridan foydalanish.....	26
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich	
Ta'limdagi hurfikrlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	29
Yunusov Dilshod Raxmatovich	
Boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	32
Aliqulova Habiba Bahranovna	
Ayollar boksida jismoniy tayyorgarlikning yosh qizlar salomatligiga ta'siri	36
Majidov Ruslan Rustam o'g'li, Komilova Ismigul O'ktamjon qizi	
Talaba-yoshlarda internet risklarning oldini olishning pedagogik modeli	41
Muradova Maftuna Komilovna, Mamadaliyeva Umida Isroiljonovna	
Диагностика креативности студентов педагогических вузов в процессе изучения специальных дисциплин.....	44
Уразова Марина Батыровна, Сойбова Толифа Дилмуродовна	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetentlikni shakllantirishning metodik xususiyatlari.....	49
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Mariya Montessori ta'limida bolalarning mustaqilligini va ijodiy faoliyatini rivojlantirishning pedagogik-didaktik shart-sharoitlari.....	53
Asqarova Ma'mura Sadriddinovna	
O'spirinlik yoshida namoyon bo'ladigan agressiv xulqning psixologik xususiyati	59
Atajanova Xurjon Pirnazar qizi	
O'zbekiston jurnalistikasining rivojlanishida jadidlarning o'rni: jurnalistikada yangi trend	64
Murtozayeva Nigora Murtoza qizi	
Virtual ta'lim texnologiyasining ta'lim jarayonini takomillashtirishdagi ahamiyati.....	67
Muxsiyeva Aziza Shamsitdinovna	
Kelajakdagi o'qituvchilarning pedagogik kreativligini ta'limiy o'yinlar orqali rivojlantirish yo'llari	69
N. A. Musayeva	
Talabalarda lisoniy tafakkurni shakllantirishga psixolingvistik yondashuvning didaktik tamoyillari	76
Odiljonova Kamola Abduvosit qizi	
Strategies for Overcoming Difficulties in Using Authentic Materials in English Language Teaching	81
Qosimov Jaloliddin Abduvali o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik imkoniyatlari	84
Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna	
Inspektor-psixologlarda ijtimoiy-psixologik kompetentlikning kasbiy faoliyatdagi ahamiyati	87
Raxmanova Dilnoza Farmanovna	
Qo'ng'iro't tumani toponimlarining leksik-semantik va genetik xususiyatlari	90
Shamshaddinova Saodat Saparbayevna	
Variativ yondashuv asosida 5–9-sinf o'quvchilarida valeologik madaniyatni rivojlantirishning didaktik modeli va metodik ta'minoti	93
Shamuratov Asqar Abdullayevich	

The Structural Composition and Developmental Stages of Critical Thinking Skills.....	98
<i>Shuxratjon Ismoiljonov Boymirza o'g'li</i>	
Yosh rahbar kadrlarni lavozimlarga tayinlashning psixologik xususiyatlari.....	106
<i>Sobitov Otabek</i>	
O'zbekistonda erta turmush qurish masalasi va uning psixologik tahlillari.....	111
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Adaptiv sportning inklyuziv ta'lim tizimida alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan o'quvchilarning jismoniy va funksional rivojlanishidagi ahamiyati.....	114
<i>Xasanova Sarvinoz To'liqinjon qizi</i>	
Yosh futbolchilarda texnik mahoratni rivojlantirishda differentsiallashgan mashg'ulotlar modelini qo'llash samaradorligi	118
<i>Zayniddinov Tojiddin Baxriddinovich</i>	
Фразеологизмы как носители культуры: проблемы перевода и методы обучения	123
<i>Хамидова Гулноза Турсунбой кизи</i>	
Talabalarni kreativ yondashuv asosida tarbiyaviy–innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayonlari.....	127
<i>Adizova G. M.</i>	
Iqtidorli bolalarni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash	131
<i>Ismoilova Adolat Anvarovna</i>	
STEAM – ta'lim texnologiyasi asosida o'quvchilarning fazoviy tasavvurlarini rivojlantirish metodikasi	134
<i>So'fiboyeva Gulchehra Mamurjonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko'nikmalar va kompetentlikni shakllantirishning pedagogik asoslari.....	138
<i>Fayzullayeva Xovoxon Xayrullo qizi</i>	
Inklyuziv ta'limga muhtoj bolalar bilan ishlashda tarbiyachining roli.....	142
<i>Mansurova Lobar Luqmon qizi, Boqiyeva E'zoza Mashrab qizi</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalarni ta'lim-tarbiyalashning ilmiy-pedagogik asoslari.....	146
<i>Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi</i>	
Xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslari.....	150
<i>Abdusamadova Aziza Kamoliddin qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy texnologiyalar asosida ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimi sifatida.....	153
<i>Shanazarov Otabek</i>	
Maktabgacha ta'limda STEAM yondashuvini loyiha asosida joriy etishning pedagogik strategiyalari	158
<i>Radjapova Xuzra Tirkashevna, Abdullayeva Sarviniso</i>	
Matematika ta'limida modellashtirishning psixologik va metodik asoslari: disum loyihasi tahlili.....	161
<i>Xaydarov Xurshid Ismatovich</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda gandbolchilarning tezkorligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	166
<i>Ismatullayeva Zuhra Rustam qizi</i>	
Osiyo xalq o'yinlari asosida jismoniy tarbiya jarayonini samarali tashkil etishning pedagogik shartlari	170
<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion kompetentligini shakllantirishda klasterli ta'lim muhitining imkoniyatlari.....	173
<i>Abduraxmanov M. B.</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash.....	178
<i>Chinaliyeva Ayjamal Baxitjanovna</i>	
Talabalarda raqamli ta'lim madaniyatini rivojlantirish.....	181
<i>Eshqurbonova Nafisa Bahodir qizi</i>	
Blended Educational Technologies in Higher Education: A Systematic Analysis of Foreign Research.....	183
<i>Fozilova Maxina Adashevna</i>	
Voyaga yetmaganlarda deviant xulq shakllanishida ijtimoiy-psixologik omillarning roli.....	188
<i>Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Saydazimov Alisher Nurali o'g'li</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Boshlang'ich tayyorlov guruhida ulotqirish texnikasi elementlarini o'rgatish samaradorligi.....	191
<i>Hayitmurodova Nasiba Abdusalimovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tarbiya fanini o'qitishning metodik tayyorgarligini takomillashtirish zaruriyati.....	197
<i>Inoyatova Zulfiya Xamdamovna</i>	
Talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb etishning metodologik asoslari.....	199
<i>Karimova Madinabonu Dilshodbek qizi</i>	
Kompetentligini baholash mezonlari va indikatorlarini ishlab chiqish	203
<i>Kayumov Oybek Achilovich</i>	
Kasbiy refleksiya asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini rivojlantirish.....	209
<i>Miraxmedova Mubina Mirxalil qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish.....	211
<i>Nisanbayeva Akmaral Kaldibayevna</i>	
Maxsus ta'lim dasturlari orqali iqtidorli talabalarining ijodiy salohiyatini rivojlantirish	214
<i>Rayimova Shahlo Sobirjon qizi</i>	
STEAM ta'limida ijtimoiy intellektni rivojlantirish metodlari	217
<i>Toshev Elbek Choriyevich</i>	
Innovatsion texnologiyalar va ularning tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlash tizimidagi roli.....	223
<i>Usmanov Botir Allaberdiyevich</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda volontyorlik faoliyatining ahamiyati.....	227
<i>Xalilova Dilnoza Furkatovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda robototexnikaning ahamiyati va o'rni	230
<i>Xodiyeva Dilrabo Pirimovna</i>	
Working With Visual AIDS in Teaching English in Primary Education	233
<i>Yunusova Nodira Akhmadjanovna</i>	
Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari	237
<i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>	
The Psychological Impact of Social Media on Youth	242
<i>Dilfuza Qarshiboyeva</i>	
Maktab direktori nutq etiketi – ta'lim menejmentida jamoatchilik bilan samarali muloqot asosi	246
<i>Islamova Dilfuza Dilshodovna</i>	
Dizartriyali bolalar monologik nutqini innovatsion texnologiyalar orqali rivojlantirish.....	250
<i>Pardayeva Muxlisa</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida bilish jarayonlarning ahamiyati.....	257
<i>Xaydarova Umidaxon Baxromjon qizi</i>	

MAKTAB DIREKTORI NUTQ ETIKETI – TA'LIM MENEJMENTIDA JAMOATCHILIK BILAN SAMARALI MULOQOT ASOSI

Islamova Dilfuza Dilshodovna

A.Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti
mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab direktori faoliyatida nutq etiketi va muloqot madaniyatining boshqaruv samaradorligiga ta'siri tahlil qilinadi. Maktab direktorining ota-onalar, pedagoglar va jamoatchilik bilan o'zaro aloqalarida qo'llaniladigan zamonaviy kommunikativ strategiyalar yoritilgan. Tadqiqotda nutqiy madaniyat asosida nizolarni yumshatish mexanizmlari ochib beriladi. Shuningdek, rahbar imidjini shakllantirishda nutq etiketi muhim omil sifatida asoslanadi. Ilmiy yangilik sifatida nutq etiketi boshqaruvning "yumshoq kuchi" sifatida talqin etiladi.

Kalit so'zlar: maktab direktori, nutq etiketi, ta'lim menejmenti, muloqot madaniyati, rahbar imidji, kommunikativ kompetensiya.

Abstract: This article analyzes the impact of a school principal's speech etiquette and communication culture on management effectiveness. It examines modern communicative strategies used in interactions with parents, teachers, and the wider community. The study highlights mechanisms for conflict mitigation based on speech culture. It also substantiates the importance of speech etiquette in shaping a leader's image. The novelty of the research lies in interpreting speech etiquette as a "soft power" tool in educational management.

Key words: school principal, speech etiquette, educational management, communication culture, leader image, communicative competence.

Аннотация: В данной статье анализируется влияние речевого этикета директора школы на эффективность управления. Рассматриваются современные коммуникативные стратегии взаимодействия с родителями, педагогами и общественностью. Особое внимание уделяется механизмам смягчения конфликтов на основе культуры речи. Обоснована роль речевого этикета в формировании имиджа руководителя. Научная новизна заключается в интерпретации речевого этикета как инструмента "мягкой силы" в управлении.

Ключевые слова: директор школы, речевой этикет, менеджмент образования, культура общения, имидж руководителя, коммуникативная компетентность.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim menejmenti sharoitida maktab direktori faoliyati tubdan transformatsiyalashmoqda. Bugungi kunda u nafaqat ma'muriy boshqaruvchi, balki ta'lim muassasasining jamoatchilik bilan aloqalarini samarali tashkil etuvchi strategik kommunikator sifatida namoyon bo'lmoqda. Ta'lim tizimida ochiqlik, shaffoflik va ijtimoiy hamkorlikning kuchayishi direktorning nutq madaniyati va muloqot kompetensiyasiga bo'lgan talabni yanada oshirmoqda. Shu bois rahbarning nutq etiketi boshqaruv samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida qaralmoqda.

Mazkur tadqiqotning ob'ekti maktab direktorining kommunikativ faoliyati hisoblanadi. Tadqiqot predmeti esa nutq etiketi va muloqot madaniyatining ta'lim muassasasida boshqaruv samaradorligiga ko'rsatadigan ta'siridir.

Tadqiqotning asosiy maqsadi maktab direktori nutq etiketi orqali samarali muloqot mexanizmlarini aniqlash va ularni ilmiy asoslashdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- nutq etiketi va muloqot madaniyatining nazariy asoslarini tahlil qilish;
- rivojlangan davlatlar tajribasini o'rganish va umumlashtirish;
- maktab boshqaruvida qo'llaniladigan samarali kommunikativ strategiyalarni ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Nutq madaniyati va muloqot etiketi masalalari tilshunoslik, pedagogika hamda boshqaruv nazariyasi kesishgan nuqtada shakllangan kompleks ilmiy yo'nalish hisoblanadi. O'zbek tilshunosligida ushbu masala N. Mahmudov tomonidan tizimli ravishda tadqiq etilgan bo'lib, olim rahbar nutqini uning umumiy ma'naviy qiyofasi va kasbiy madaniyatining ajralmas ko'rsatkichi sifatida talqin etadi. Uning fikricha, nutqning aniqligi, mantiqiyli va etik normalarga mosligi rahbarning jamoatchilik bilan samarali aloqalar o'rnatishida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi ^[5].

Xalqaro ilmiy tadqiqotlarda esa rahbarlik samaradorligi ko'proq psixologik va kommunikativ omillar bilan izohlanadi. Jumladan, D. Goleman o'z tadqiqotlarida rahbar muvaffaqiyatining asosiy qismi emotsional intellekt darajasi bilan bog'liqligini asoslab, samarali muloqot jarayonida empatiya, o'zini boshqarish va ijtimoiy ko'nikmalarning muhimligini ta'kidlaydi ^[4]. Bu yondashuv nutq etiketi faqat lingvistik hodisa emas, balki psixologik boshqaruv vositasi ekanligini ko'rsatadi.

S. Covey tomonidan ilgari surilgan "avval tushunishga, so'ng tushuntirishga intilish" tamoyili samarali muloqotning universal modeli sifatida e'tirof etiladi. Mazkur tamoyil rahbar nutqida tinglash madaniyatining ustuvorligini belgilab, konstruktiv dialogni yo'lga qo'yishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi ^[2].

Ta'lim menejmenti doirasida olib borilgan tadqiqotlar ham direktorning kommunikativ roliga alohida urg'u beradi. P. Sahlberg Finlyandiya ta'lim tizimi misolida maktab direktorlarini "kommunikativ lider" sifatida tavsiyalar, ularning jamoa bilan hamkorlikka asoslangan muloqot uslubini samarali boshqaruvning muhim sharti sifatida ko'rsatadi ^[6]. Shuningdek, OECD tomonidan olib borilgan tadqiqotlar kommunikativ kompetensiya darajasi yuqori bo'lgan rahbarlar boshqarayotgan ta'lim muassasalarida ta'lim sifati va ijtimoiy ishonch darajasi yuqori bo'lishini ilmiy asoslaydi ^[7].

Ko'rib chiqilgan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, nutq etiketi nafaqat kommunikativ vosita, balki boshqaruv samaradorligini ta'minlovchi strategik omil sifatida namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda maktab direktori nutq etiketi va uning jamoatchilik bilan muloqotdagi amaliy mexanizmlari yetarli darajada kompleks o'rganilmagan.

Mazkur maqolaning ilmiy yangiligi shundaki, unda nutq etiketi ta'lim menejmentida boshqaruv samaradorligini oshiruvchi "yumshoq kuch" sifatida talqin qilinib, uning amaliy qo'llanish mexanizmlari tizimli ravishda tahlil etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda maktab direktorining nutq etiketi va boshqaruv samaradorligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash maqsadida kompleks yondashuv asosida bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi.

Avvalo, qiyosiy tahlil metodi orqali rivojlangan davlatlar (Finlyandiya, Singapur, AQSH) ta'lim tizimida rahbarlarning kommunikativ faoliyati o'rganilib, ularning milliy ta'lim tizimidagi o'rni va o'ziga xos jihatlari solishtirildi. Ushbu metod maktab direktorining nutq etiketi xalqaro tajriba bilan uyg'un holda tahlil qilinishiga imkon yaratadi.

Shuningdek, kontent tahlil metodi asosida nutq madaniyati, kommunikativ kompetensiya va ta'lim menejmentiga oid ilmiy manbalar, normativ-huquqiy hujjatlar hamda xalqaro hisobotlar tizimli ravishda o'rganildi. Bu jarayonda mualliflar tomonidan ilgari surilgan nazariy qarashlar umumlashtirilib, tadqiqotning nazariy asoslari shakllantirildi.

Bundan tashqari, kuzatish metodi orqali maktab rahbarlarining real kommunikativ faoliyati, xususan, ota-onalar, pedagoglar va jamoatchilik bilan olib boriladigan muloqot jarayonlari tahlil qilindi. Ushbu metod orqali nutq etiketi elementlarining amaliy qo'llanish darajasi aniqlashtirildi.

Tadqiqotda keys-stadi (case study) metodi ham qo'llanilib, nizoli vaziyatlarda direktor nutqining ta'siri, muloqot strategiyalarining samaradorligi aniq misollar asosida o'rganildi. Bu usul real vaziyatlarni chuqur tahlil qilish va amaliy xulosalar chiqarish imkonini berdi.

Yuqoridagi metodlar uyg'unligi asosida maktab direktori nutq etiketi va boshqaruv samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlik ilmiy jihatdan asoslab berildi hamda samarali kommunikativ strategiyalarni ishlab chiqish uchun zarur metodologik poydevor yaratildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqot doirasida maktab direktorining nutq etiketi turli kommunikativ muhitlarda tahlil qilinib, uning boshqaruv samaradorligiga ta'siri aniqlashtirildi. Olingan natijalar quyidagi asosiy yo'nalishlar kesimida umumlashtirildi:

- 1. Ota-onalar bilan muloqot: empatik yondashuv samaradorligi.** Tahlillar shuni ko'rsatdiki, empatiyaga asoslangan nutq uslubi ota-onalar bilan yuzaga keladigan nizoli vaziyatlarni sezilarli darajada kamaytiradi.

Direktor tomonidan suhbatdosh fikrini tinglash, uning hissiy holatini inobatga olish va “aks-sado” usulidan foydalanish konstruktiv muloqot muhitini shakllantiradi. *Masalan*, “Sizni tushunaman, bu masalani birgalikda ko‘rib chiqamiz” kabi iboralar ota-onalarda ishonch hissini uyg‘otib, muammoni hamkorlikda hal qilishga xizmat qiladi. Natijada konflikt eskalatsiyasi oldi olinadi va ijobiy kommunikativ muhit yaratiladi.

2. **Pedagogik jamoa bilan muloqot: motivatsion yondashuv.** Pedagogik jamoa bilan muloqotda direktor nutqining motivatsion va konstruktiv xarakterga ega bo‘lishi muhim omil sifatida namoyon bo‘ldi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, tanqidiy fikrlar shaxsga emas, balki faoliyat natijalariga qaratilganda jamoada salbiy psixologik holat yuzaga kelmaydi. *Masalan*, “Ushbu mavzuda o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasi past, keling, metodikani birgalikda tahlil qilamiz” kabi yondashuv pedagoglarda himoyalash reaksiyasini emas, balki hamkorlik motivatsiyasini shakllantiradi. Bu esa jamoada o‘zaro ishonch va professional rivojlanish muhitini mustahkamlaydi.
3. **Raqamli muloqot (netiket): zamonaviy boshqaruv talabi.** Raqamli kommunikatsiya vositalari keng qo‘llanilayotgan hozirgi sharoitda direktor nutqining yozma shakli alohida ahamiyat kasb etadi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, aniq, lo‘nda va rasmiy uslubda olib borilgan yozma muloqot rahbarning professional imidjini mustahkamlaydi. Aksincha, ortiqcha hissiylik, noaniqlik yoki etik me‘yorlarga rioya qilinmasligi jamoada tushunmovchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu bois raqamli muloqotda nutq etiketi qoidalariga qat‘iy amal qilish zamonaviy boshqaruvning muhim talabidir.
4. **Amaliy keys tahlili: nizolarni yumshatish mexanizmi.** Keys-stadi asosida o‘rganilgan vaziyatlar shuni ko‘rsatdiki, nizoli holatlarda direktorning vazmin, xolis va hurmatga asoslangan nutqi konfliktni bartaraf etishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Xususan, direktorning suhbatdoshni diqqat bilan tinglashi, keskin javoblardan tiyilishi va muammoni hamkorlikda hal etishga yo‘naltirishi nizoning keskinlashuviga yo‘l qo‘ymaydi. Bu esa muloqot jarayonini konstruktiv yo‘nalishga buradi.

Umumiy natijalar tahlili

O‘tkazilgan tadqiqotlar natijasida quyidagi muhim xulosalar aniqlandi:

- nutq etiketi yuqori darajada shakllangan rahbarlarda nizoli vaziyatlar sezilarli darajada kamayadi;
- pedagogik jamoada ijobiy ijtimoiy-psixologik muhit shakllanadi;
- ota-onalar va jamoatchilikning ta‘lim muassasasiga bo‘lgan ishonchi ortadi;
- boshqaruv jarayonlarining samaradorligi va barqarorligi ta‘minlanadi.

Shunday qilib, maktab direktorining nutq etiketi nafaqat kommunikativ vosita, balki boshqaruv samaradorligini ta‘minlovchi muhim strategik omil ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi.

Maktab direktorining nutq etiketi va uning ta‘siri

Muloqot yo‘nalishi	Nutq uslubi	Natija	Samaradorlik darajasi
Ota-onalar bilan	Empatiya, aks-sado (tinglash)	Ishonch ortadi, nizolar kamayadi	Yuqori
Pedagoglar bilan	Motivatsion, konstruktiv	Jamoada ijobiy muhit shakllanadi	Yuqori
O‘quvchilar bilan	Tarbiyaviy, hurmatga asoslangan	Intizom va hurmat kuchayadi	O‘rta-Yuqori
Raqamli muloqot	Lo‘nda, rasmiy, aniq	Professional imidj shakllanadi	Yuqori

XULOSA VA TAKLIFLAR

O‘tkazilgan tadqiqotlar, nazariy tahlillar va amaliy kuzatuvlar natijasida maktab direktorining nutq etiketi ta‘lim menejmentida boshqaruv samaradorligini ta‘minlovchi muhim omil ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, rahbarning muloqot madaniyati nafaqat ichki boshqaruv jarayonlariga, balki ta‘lim muassasasining jamoatchilik oldidagi imiji va ijtimoiy nufuziga ham bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Xususan, empatiya asosidagi nutq uslubi ota-onalar bilan munosabatlarda ishonch va hamkorlik muhitini shakllantiradi, konstruktiv va motivatsion muloqot esa pedagogik jamoada sog‘lom ijtimoiy-psixologik muhitni ta‘minlaydi. Shuningdek, raqamli kommunikatsiya sharoitida nutq etiketi qoidalariga rioya etilishi rahbarning professional qiyofasini mustahkamlovchi muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

- maktab direktorining nutq etiketi boshqaruv samaradorligini oshiruvchi strategik resurs hisoblanadi;

- kommunikativ kompetensiya rahbarlik faoliyatining ajralmas tarkibiy qismidir;
- nutq madaniyati darajasi yuqori bo'lgan ta'lim muassasalarida nizolar kamroq kuzatiladi va hamkorlik darajasi yuqori bo'ladi.

Mazkur xulosalar asosida quyidagi amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Direktorlar uchun kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan maxsus trening va seminarlar tashkil etish zarur. Bu orqali rahbarlarning nutq etiketi va muloqot madaniyati tizimli ravishda rivojlantiriladi.
2. Ta'lim muassasalari uchun nutq etiketi bo'yicha metodik qo'llanmalar ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiq.
3. Raqamli muloqot (netiket) qoidalarini ishlab chiqish va joriy etish, xususan, rasmiy yozishmalar, guruhli kommunikatsiya va onlayn muhitda etik me'yorlarga amal qilishni tartibga solish lozim.
4. Rahbar faoliyatini baholash mezonlariga kommunikativ kompetensiya ko'rsatkichlarini kiritish tavsiya etiladi. Bu rahbarlarning muloqot madaniyatiga bo'lgan e'tiborini oshiradi.
5. Ota-onalar va jamoatchilik bilan muntazam muloqot platformalarini yo'lga qo'yish orqali ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash zarur.

Xulosa qilib aytganda, maktab direktorining nutq etiketi ta'lim menejmentida "yumshoq kuch" sifatida namoyon bo'lib, boshqaruv samaradorligini oshirish, ijtimoiy ishonchni mustahkamlash va ta'lim sifatini barqaror rivojlantirishda muhim strategik vosita hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vazirlar Mahkamasining Qarori. "Davlat fuqarolik xizmatchilari odob-axloqining namunaviy qoidalari". Toshkent, 2022.
2. Covey, S. R. The 7 Habits of Highly Effective People. New York: Free Press, 2004.
3. Fullan, M. The Principal: Three Keys to Maximizing Impact. San Francisco: Jossey-Bass, 2014.
4. Goleman, D. Emotional Intelligence in Leadership. Harvard Business Review Press, 2020.
5. Mahmudov, N. O'qituvchi nutq madaniyati. Toshkent, 2007.
6. Sahlberg, P. Finnish Lessons. New York: Teachers College Press, 2011.
7. OECD. Effective Teacher Policies: Insights from PISA. Paris, 2018.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.